

Чурапчыга күн тахсар !

ОСАНДА ОЛОХ

Чуралчы улууңун ханыгатасы

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Сүгүрүйэн турал ааттыыбыт

ГЕРАСИМОВ
ПУД ИЛЬЧ
(1919–1961 с.)

Балтоно тоңилоголтөрүгүлдөрдүн ортуулук 1941-1945-жылдарда күнүүлгүч болуп жаткан. Балтоно тоңилоголтөрүгүлдөрдүн ортуулук 1941-1945-жылдарда күнүүлгүч болуп жаткан. Балтоно тоңилоголтөрүгүлдөрдүн ортуулук 1941-1945-жылдарда күнүүлгүч болуп жаткан. Балтоно тоңилоголтөрүгүлдөрдүн ортуулук 1941-1945-жылдарда күнүүлгүч болуп жаткан.

Ууусунут төрүгжмийг 85 салын билигирийн дэвшиллар Дьюсуский якоранска үзүүн тутар 26-27 үүссэндээр буюутагдахылар. Баатарын турал, бийнчилгээ дэвшиллирга сүрүүнээн болжомто ишнийн сайлмын олуктарын төрүүнчлэлийг ууруулж булагчийн тохиултуудаа.

Он күрүшүк, быйынтыл дымыт ураны соруктардах, Озгөхөйн аяда күрүшүк улакан тэрээзиннээх буслан, улуус дынаштага аяла хайхсаны болохтору тарийн, министр истигбюргүй эс уонна улакан тэрэгтээсээр сыртгынэр. Он күрүшүк, сибээс, коммуналыны ханаёлыстыбы, тутуу, согнанынай комүнеки уонна да аялан министр истигбюргүй сылданын кийстеппилэр тэрэлниниз. Нээлийнк баянынгара, тэрэгтэй салай авчынлары салынбыгт буолан, ыйынтынлар, туруорсар болтуруустар чогчу ырытылсан, бортжүүлийнхэн бывалсантар тормумнанынлар. Улуус баянлыг А.Т.Ногонинийн уонна салбуйачынлар бу болохтору салайлан, улуус ининки салынтынлар түнүлдэмьт үзни убуйончын сирилдээ бороо тарийдигор.

Дьюкуускай жуоранса олорор Чуранчыгтай торутгохтари түмүүс киннитргэ дойдцу тыйнын ингрини, бийр дойдзуухтарын дыарыктарын, талашнаах дыону, улзуу олооңдайнаанын билгийннэрни угтуу үзгөзүү кубулуйан, сывланга тэрөнниндохтис, оро күүрүүдөхтүүк тыйтуулар. Быйыл куулун тутар 26-27 күнүнэ „Алаас ахтындаа“ тэрөнниндеги ашанынан.

УРАН ТАРБАХТААХТАР
БЫЫСТАПКАЛАРА АНЫЛЫННА

Чурагчы күннөөрүүлүктүр 26 күнүнээр Ошкокүлжек Олжасбай атынан Норугат аймыйтын дьютизэр уулус уран тарбастаахтарын быйысташылттан саяланна. „Ай“ поругут ташаннахтарын түмөр студия салайынтынан уус-урал онгоңуктар араас коруппацияның сандарой үзүүлөр жиелдүүлгүү турорулуптуулар. Ол күрүүх, Хатынчылган М.П.Иустинова аятырылт „Чурагчы“ панинга, түнүк, аз сабыйыларын шийдилбэй. Мария Петровна сиздигэн дьюкун үзүүлэрээж майстар быйынтынан саяланапар. Чурагчылган Г.Г.Бутаковчын мурас сөзөмнөгүүнен фон-

быыстапкага, бишилтээх дэлхүүгүү үзүүллийн хартын налараатыг тарьцалж байгаар. Чурагчны маастара П.П.Толстоухийн мэстэн онгоцуудыг тойон кийвшижинээрээ, трумогтаа дэон сонзэрэгтийн шилжилтэй. Мугушай маастара Р.И.Терюсийн аттыйн иистэрээ харах ыларын тухар турбутгараа коруухоо астлаа. Чурагчыгтадаа В.Г.Буряшева сэргээж онгоцнуулж ишигэж наа. Мутгайдын С.Е.Сиребрина туус малзажижинтээрээ, түүйгэстэраа, сахалын овогийн эзлэгчийн алараа, бу изнэлийг ишигэж зорилж, оскуулса уурхийчилж Алия Захарова, Сахая Синдея, Настя Гоголевская туус ынчжэстэраа, чабыгчахтараа, малзажижинтээрээ. Хадвартан В.П.Боянова эмчилж тусстан узлагэрэе уралын уранын, юршигийн Хатыльгын А.П.Попова сонгот сууринтэй, үүхи сонгун, эмэгээ бу ийншилжжэн П.П.Поповын мас. Чороон ширээ, Чурагчыгтадаа А.С.Дьячковская шигтэйн түүхийн сэдүүчилжээр, эр кийн соноо, Болгоогийн Н.А.Лопинова бичигрыг комуу эсийнээс сарынгтан сахалын соноо, холума, тайвийн хөгжлийн бийсүүжинийн үрүүмчилжэрээ, лынгасын тараа, Хатыльгын Н.Г.Устинова туусын наннолара, ынчжээлэлтэй, Чурагчыгтадаа Н.Е.Захаровын шигтэйн, тирээ орто Улан-Баторын таначаа, комусын маастара Р.В.Харитоновын ислин ёсбийн, ынчжээлэлтэй Хатыльгын В.С.Барашковын олондог геройдадын саахымагаа, үүссүүрээ хөгжлийн шийдвэрээрээ, ынчжээлэлтэй Хатыльгын В.В.Кычканы мусын онгоцнуулж Чурагчыгтадаа Н.П.Ахматова сахалын көстүүмийн эрээний улусын уран тарбахаахтарын бийсүүжинийн толоруу синээрээ, якоргийн түүрүүлжээр.

Күнүс 3 чаастан кин Мрамори
саалатыгар былстапканы уоруулээсти
аңызы ынтымынна. Улусс башынъ

А.Т.Ноговицын, депутаттар Сабантуйга борсекшатоо Я.П.Ококешиников „Симтаперека“ дарыкчылар, СР искуствоту үчүнгөк деятелилэр А.Н.Гоголевка Махит суругту туттардылар. Бу киңиу „Чурапч улуунун народный маастара“ аты, В.В.Кычкинин, П.И.Попов, М.П.Иустинова, С.Е.Скрябина, П.П.Толстоуховка, В.Г.Бурнашева туттардылар. Ил Түмэн председатели субчиний П.С.Васильев бу дыбын тэрэхиний кыптынын билан эзэрэтийтиризгээ. „Симекс“ галерея дарыкчылар А.Н.Гоголев илингиттэй бу күп „С. пороутун уус-урал онбуктарын маастары үрдүүк аты түбүнүүр настайрыннан усина түсөө аннылар болгон Н.П.Ахматова, Н.А.Логинов, В.С.Барашков, Р.И.Терюпина, А.П.Попов усина Г.Г.Турантаев туттула. Соторугаңыла улуус Бочоңуң грахданына үрдүүк вакка тиксүйт бине лойдулаахны; Оксокутук кинин генерал най дарыкчылар Я.В.Игнатьев, Чуралтын уран тарбахтаахтарынан киң туттары болгон.

бийшээр, истиг эзэрээтийн тириэргээ.
Салтны 16 ч. СР Национальный художественный музей-парк „Раритеты Якутии Чурапчинский улус“ быистанка айылтын буогола. Хранители сэхиндээсэй А.Г.Софронова Чурапчы улууна Саха сире уус-урин искуствын айылтаатын уурсубуул уулас бусларын хайгыы, махтана айын Саха графикатын саңцалаабыт билдүүлүзүүхүп А.П.Мункалов үрдүүк азыгы сүтүүрүйэрин бишээрдээ Чурапчытын торугааж биллинижок худосунинч устарбадаанттарын кизн тутта жигиттага. Эзэртэйшишарынан байылых А.Т.Ногомычын, куттура салшатын салайбаачы Н.В.Максимов, Россия Художественная

союнун чинону А.С.Бочкарёва-Илюкетгьева - Сууралыма эзэрээ тыштарынан, Чурачы улууна уус-урал искустводо кыттылгантар сиңаларын улуттандырды. „Раритеты Якутия“ быйыстака сака норугутун словесиңдөйсүз, дырыгын юспенир Чурачы улуурутган кирибтэ экспонаттар түүрүүлүнүүлдүрдүү. Бу быйыстака муус устар 10 күнүнүн дүрү түрүнө.

ДЕНУТАГТАР КОРСУНЬҮҮЛЭРЭ

Бу күн 17 ч. Ил Түмэн аччының салыттар Чурапчы узунун депутаттары Ил Түмөн бастайланып юмитилгөрлийн бэрэсслэгээшүүрүүн кылга коркуутуу эрэгжинэ. Оюююх байсан салыттын болтууростарыгар Ил Түмэн бастайланып юмитилгөрлийн бэрэсслэгээшүүрүүн В.А.Меенников муниньцын салайланытта. Улуус Муниньцын бэрэсслэгээшүүрүү Ил Түмэн бастайланып юмитилгөрлийн бэрэсслэгээшүүрүүрүү. Коркуутуу Ил Түмэн бодижекээ, улсын, нийгмийн усны салытадаачындарын, быйылыг сүлтэй улсын төслийн бийлигийн эрэд. Коркуутуу Ил Түмэн бодижекээ, улсын, нийгмийн усны салытадаачындарын, быйылыг сүлтэй улсын төслийн привилегийн болтууростарыгар бастайланып юмитилгөрлийн бэрэсслэгээшүүрүү Ю.М.Николаев, санжинийн усны агуулж ишигэх комитээний бэрэсслэгээшүүрүү Д.В.Савин, СР норуулжин депутаттара, биир дойдуулжигчидын Г.П.Пининин, И.К.Макаров, бичигийн бэрэсслэгээшүүрүүн кыттыхыны ышындар, Кэлэстин Ил Дархан, Правительство ышындар политикийн ышындарын чөлөөнүүн берэж. Улуус депутаттара муниньцын болтууростарыгар чончу хоруйцары ышындар, инженери үзэлжилжээ коркуутуурийн бодижекээ.

© Григорий Жирков

Чурапчы улуућа торуттэммитэ 85 сыйлигар

ДЬОКУУСКАЙГА -- ҮБҮЛҮӨЙДЭЭХ СЫЛ ДЬАҢАЛЛАРА

Салты А.Т.Ноговицын куоракта олорор Чурапчы улуулун бочуотгаах грекзаниннарындын кынга көрөөн көпсөттө, араас күсүмшөр болтуруустарга субвалсат. Маны таңынан эмээ Дьюкуускийта олорор уерх эйгизин болгөрээнээрни кынга көрсөн, истиглилгээ сэхэргээ зээрийнбийтэд улуслууттар ул бөхөнүү улзынбийт дэвшиж бишордник сөрэхжигтийн. Улусынг эрэд үзүүн застын баянынкага И.С.Синяев, И.Н.Аммосов, С.И.Яковлев, И. Тумэн депутаттара П.П.Пивоварин, И.К.Макаров, бирдийнхаа таажтарбыг республика улахан салайааччылары бирдайын түмсэн юлзэн Андрей Тимофеевичтын, улустаан кирибиг делегацийын атах тэслийн олорон көпсөтийнэрзинийнки үзүүж күсүмшөрөн торумнаанынлары чурагчылар тумсувуулжилтийн, бинир сомою буслан сыйлыарбыльын балиж тэргийн.

Бынгыстапкалар уонна галерес айылан үзүүлөнүүсүнүү сайдынга тууламмыг корсунуулар барында “Триумф” спортивтадай дыбырыаска юнисизриен түмүкгөнүү. Бу юнисизрги бинр дойдудаалыгы, Саха Республикасын Ил Дарханы Егор Афанасьевич Борисов кийин ыялыштыгат. Егор Афанасьевич эбээрэ тыны этэрнээр, чуралчылар түмсүүлүлөөнүү үзүүлөрткүн астындарын билүүлөрд, дойдугуун дынчуттаки киңи туттарын эттэ. Диринг, уралы историялар улуус ессе да үүнч-сайда турарыгар көснүүгүн улажанын ийла. Бынгыстапкалар уулуустаңы гимназияндын чадтын-хамнанын чөрө балыктотоо. Чуралчылгаңыз көпшүлөк устудуюннара сыйлашылтилбинондарин олус себүүлээн ишттэ. Төрөөбүт улууна 85 сыйлашылтундуктун айвалык, Ил Дархан улуус байылыгында Андрей Тимофеевич Ноговицыннан тунашын, инникинде эзбүү сийтийнчири баадран, дынаалтаа облубунынук хартиялана болсоноат. Сынаг оскуусыннын музейин дарынжактарынан К.Р. Макаровиця “Саха Республикасын үөрзүйрүүтүн үүчүүлөөнүү үзүнчтүү” атында индерээ, күпчүлүр эйлэтилэр ор сыйлашылтилбинон юлбиг В.Д. Пинигина ба “Тражийский кеңбүйк болончи тууларда.

Көнисэр ининэ “Чурилчы” ТХПК атында-эргизиң терилиң, арышын шааты, кымыз дөгөйлик атындана уннаа бүтүүгү лотерек сониньонон, калбиг ышандылтар астынан тарбастылар. Бу куоракка ылтырлыбы дайнаштарын барынга үлгүстөн 400 юнғы қылтынна. Барынгус

[BORNISOV.RU](#)

улаанын намыт дынаштар энэгээ тэрхини
ынтындыбыг тарын болижээн, дыныштаа мааханабыл.
Торообуг талашах улуусын 85 сийлаах боло дынаштар
калэн турал, улуусыгт дэвшиж - сэргээг түмсүүлж,
улуусын аяны үрүүктүк туталшар зори, үзэж хамнааса
кохгох эхийнг дээр үрэз болижигит. Аавы иннибигээр
Онцгой ынважуун үрүүк тайнига цагын тэрээндээ турал.
Онцгой чурагчындар, оссо оройж-хоройж түмсэн бээрэйдэн,
Сахабыт норуулон улуу айымынтын оро тутан
цивилтийн төслийнэд.

Адамовский ЗАХАРОВ

Сэргэх өвлийн

КЫНЫММЫТЫН АТААРДЫБЫТ

Кулун тутар 29
күнүгэр Чурагчы
юнионистин олохтоокторо
Бырға Тумуска сандал
саны уруйдуу
корустутар, кырый
кыннындын кыл ыраах
яланчалыктар.

Үрдүк сценада
култуура үзбигитэр А.
Пинигина, П. Гулев арас
таңымналаш куюнкурустары
ыныптар, хорсун-хөшүүт
уолиттар баянда ыттан,
бираис тутан уортуулар
коттуулар. Кыйыны 70
сылыгар аналиваах
түүл бол берин ини
кыраңызбай симактээ
саласкалар
куркгэннегер, Аяа
курбээ, Dog-шоу борт
тэрээнин иэхтий
ыныптынна. Мустубут
дьону-сөргөнүү иёнилиөк
ордууда.

башында С.Л. Сарғышев зерттегілді.

Үрүккү съылыкпарат тәннегиздө, атын-эрлесиң юдуңжың тәрлигипит; ас-үол дәйбідік тардьылтыбыт: Олонхо ынмыңдар болғандаң таарыйа, оңуходай ырыната индеридз, туғулғаннан улуус бинир билүүр оңуходайтыла С. Морфунов салайланыпты.

Бу күрдүк, Чурагны дынно-сөргөтө майдың калхасох, түмсүүлөк буюлуогүй, санды салын уорз көрсөүгүй.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

ҮӨРЭММИТ СЫЛЛАРБЫН АХТАММЫИН

Одьылуун орто оскуулалтын үбүлдөй булаарын истилгүүн, ал умнүүлүбаг оюо саянын комиэрин санчаммын, ал коминоки оюо саянын дозотторун, уччугацтарбын сурукса тиңгизлини баатарлы.

Биңнеги дың көргөн азабыг Тимофей Гаврилович Тоскин 1956 салыякка Карл Маркс атынан иелүүс председателинин анын, тореебүт сиризр көнөн таҳсубынтын. Оңчююю мин усуфу бүтән, 4-ю киңэр сыйым эт. Төөр эро азыятах болгаммыг булса, мактай ишкү атынчын қылаастар биңрэ үерзөр этибид. Үчүуталбыг Г.Ф. Спиридонов эт. Хаартыскаттан көрдөхчө, биңни қылаасылыгыгар 5-6 эро этибид, учишадын күр биңниттөн қырашар. Оскуолабыг биңнин сабына 7 қылаастаах эт. Биңрэ үероммит објектум оюмолорго Варя Дыняновская, Эмилгүй Дыняновский, Мия Ботучин, Вания Седаинцев, Шура Кузьминич, Толы Аниппин, Вани Понисев, Варя Тоскина (бейтөм). Ҳомойоук ишни, биңнин үйүйжелгит эр. Варвара Петровна Дыняновская, Александра Николаевна Ефимова (Кузьмина), Варвара Тимофеевна Фанин-Фо (Тоскина) бары педагогической үчбендердин асаби.

Бийнгизи олус үчүгэй, байзгын шагорин даана бөнүүлбүттүүшүүлүп күрүүнүүдээр. Ол күрдүк, Г.Ф. Спиридов, П.Ф. Старостин, П.А. Старостин, П.Ф. Артемьева, И.И. Федотов, П.К. Дьячковский, М.Г. Максимова, хынаасынг салайгаачыны А.С. Хоногаюва, Акылжак Қынзигъялабуолдар, улуу тренер Д.П. Коркун нуучна түшүнгүүр үзүүлэлтийн ашылыга. Саны уэрзүүн бүтээрэн юушиб

Соторугааңыта Чурагчы улуунгүлгөн б юйштых делегацияны Кытайга Хайлутын проинициативинин Циси куоралызынан командаировкасын күргүз.

Командировка сурун соруга – инженергин биригэ улсынни сибодын олохсоонун, байсанын. Делегацииса тарабыгар «Чурагчы» ТХПК президентэ Н.А.Аржаков, Хайахсигт ишнийногин байылыга А.П.Дорофеев, Мирыла ишнийнегин байылыга М.Ф.Кроиникова, улуусташы культуры управлениеынан начальнигы солбуйачы А.М.Смирникова, олохсоо предприниматель Да.В. Максимов уюна мии салайвачынын сарылтуу болуп.

Баалыны уулуустарбыг Мэн-Ханалас, Таатта, Амма Кытайында бинргүү үзүүлбөйтөрө ханы да сыйлашыруулбайт. Хабаровскайдаа бастайсанай берсөйбөйтэлэстийн салайжамчынын сөгүйбаянчлыг В.П. Николаев корсунуулуу тэрэйэн, уопсай программабыттын басиннинэрээн сүбэ - ама биэрэн, сүрүүдүн кынчалаш, корсунуу тэрэзинин ынгатта. Уссурийскайга днэри поснынайсаннад, онтоо Сүйфенхеэ аялбуруунан тийнлийбитигэр Харбин иуоракка олорбуга уонна сүлбүлүбүт Мэн - Ханаластан сыйшар Марат Адамов днен эзэр киши корсоц, гид-түлбөксынтынан сөгүйбөйтэн программчыбыттын токтолу сыйрттишагтуу.

Ол күрдүк Сүйенеңең Циси күсөргө мөрнүүн 2 үйлөнгө арьыланып, дойшударын, улуттарын-хамнастарын билүүнин өрөнөттер. Циси мөрнүүн тас дойшудары кытпа сибастын киңегириктүүлгө начынынга госпака Чыку Чын официалдык программады билүүннөрдү, краснослучаекий музейга сыртынан да. Манна чаанынай крестьянин төгүлгөнчөй ханаистыбатын кордубут. Көбөйтин вице-мар господин Ли Чжон Хун резиденциясында дыялебый юспенинде альпактерииниң Мэр бийини тийинэвкиттөн иштерекесүү книрон, анааминсон Саха сирин аахтын, уороннит зби; ол тумутэр сүрүүнүн интизишиңизэн шүс болупурунчы биңдер.

Изюс күмбүттөр збюко диори производственнай терилгөлөрдөн сыйртындарьштар. Ол күрдүк, зан дойду байзгин бородуккүйгүн 20 доңгуга бағар музикальный инструментарии онорор фабрикасы, тъя ханашыкъстьбапын тизхинистинен зргиор фирмасы, промышленный павркана билинчкорштар. Кунус 2 чакстан резиденцияга жолса саладатын тафынан тъя

хайшайыстыбын, култура, тууу, механизация упрашынеларын сирой салайкоччыла, куорат улака таңбашылар, бизнесмендер кыттыштах боротоючушур мундайлыгы төртүйнөөр. Кириин тың, билийнорин көннүүткөн Сахабыг сирин презентациялаптыб; ленсациян чиңгизтәрэ бейзекрин түннаннаах хайышхаларин сибиини билийнорон ю流逝тийнор, болуп урустарга эпилептизмийнор. Кытайлар оттуулариттөн ханынык баңдарер хайышхада улутторг багемиорин билүүрүнүйнор. Сир түннанынга, нацговай законодательствоң, миграционный политика, инвестиция, чуолаан маңы танаастаңынча, ово, ыччаг салынтысын таңарорук ингэристиххэргэ зби: Тыа хайшайыстыбын бородуумсуйшын онорон таңаэр кыра кыамталаш оборудованиеелары, ал эбэтээр үүгү-эти переработкальыр кыра кыамталашаубойчай шуннары, тыраахтарыры, сири онорор тюкининдори сакас быйынтыланан онорон бийчиликкөн сөг.

Циси куорат Кытай Республикасын бирг индустриялык куоралыгар киңирез. Ол күрдүк, тоғыншылар 2 мол., промышленность оттүген күүсү сайдыбыз; элбек боденг производственин компаниялар баалар. Оны кытарты төмөнкү таң ханаийтынбага ордуук күүсү сайдыбыз. Россияның кытарты ыштыны сыйтар булсан, оңуроо анынан Дальний Востоку хааччылык олорор. Кытай Республикасын тас дойндулардан зибек туристар сыйнилдилар. Циси куорат эмиз туристический куоракка киңирес.

И.К. МАТВЕЕВ

дөлжнотири салынаачыла,
үлүүс байырлыгын чинс уюни экономикада
сөйлөөнөөн-1

История санации

оңолор, колхос ынчаглары биир-биир таңваран, болтуруостары ыйылшашар. Нанаалолтуулаш, уорушок түзэлэг.

Билигийн 70-аадаах дэон ал очо свастыг оскуулана улаатан, сайдан нэгээр истиэн уоробий, аспашьбыг Билигийн колуун ыргын хохгох, сайцьшах, оскуулана рыхан түрүүлж тутга сэргүүлж дэон бушилуур. Ханы да сыртыг шар, оскуулаларын занын түтэн бирбод, Чүчтэй дэон бушилуур.

Варвара Фин-Фо,
1956-1959 съществуяла юрійчук.
Хауртысайх: Сюрантур: Альбина Понсеева, Айя
Джагасова, Татьяна Артемьевна, Гома Стрыженко.
Түркесар: Гали Канеев, Энгизэл Джагасова, Насын
Понсеева Варя Тоскана, Костя Ефремов.

Бишр дойдулаах буойун-сурыйааччыларбыт
УЧУУТАЛЫМ В.С. СОЛОВЬЕВ - БОЛОТ БООТУР

«Саха Республикасын Урдуң Собизгү Президиума уонны Правительства Саха народу-най сурияачылы, Саха Республикасын уонна Российской Федерации тыл-култуурягын шуалык үтпилди. Н.А.Ойуунусын атынан Саха Республикасын Государственный биржизмийэтийн дууреага, Абз-дайду Улуу сарынчи-кыгылышында Василий Сергеевич Соловьев-Болот Болтурьым ыйыш 24 күнүгээр 79-жылдын эхинде саңыгар унун ынарасын ыарылган адло. Болот Болтур 1915 с. муус устар 15 күнүгээр Чураачы оройонун Хатыны ийнилүүгээр Саха дыланы баанынай дыз юргэндигэр торообут», - диген 1993 сийл ыйыш 26 күнүгээр «Саха спи-хайн»-ын тахсыйын некрологар сунушымы.

Суруйларының шағат Сергей Несторович Соловьев үзгэж көрсөн болсун оңдук халықарбы. Охирин мин истибаптың уонна корбушулон биесперин биесер збигинис Арамаздан Кырбайсанын маңтайты жарын Альықа, Суржут Наукуттай, Белог Бооттур, Бүттээ, Анастасия Сергеевна - учуутал. Мин аан маңтай Василий Сергеевичи 1940 сол дикси корбутум. Кийи онно, мин кордахтуңз, маңзы бабайы таңастаах-саңтаах, хара костуммидок, маңсан ырбаатылыгтар халыптыстаах «суңыннан Альықа олон халык» - дикси шимегаш-сайманан ашылтынгай ойлубули. Манна дүйнештилгендеги, Охондоң усса Арамаздан (исен инде дилр буолшатыра) жарын Альысатынын июнин Томоросун Ичүн Сыныптын халычайтылыгар, күрт үрдүүзэр сыйлашып, Василий Сергеевич мин ойчуохтуңзин учуутал этг. Кийи Чуралтын сөзүн кылаастаах, оччюлорго ШКМ доктора, 1939 сол бүткөзүл жаңа бүттүүн начынай уороктодонини спокхуу кынтара саадору, кынгасын күүрүсүк чөртөз түтүн бакши макалалың оңорбуглар.

Манай Мышаевийга, салтыны 1935 салы орбуюн кииндер. Чурганы оскугаптар учуутапшабы; салтоң салтыны Чурганы педтехникумдар уөрөмүү: Ошко уөрөнүччилер ортолорутар литературийн күрүүшүк салайтакынчашиби:

Аны инициаторы съезды, «Кызыларыктын ыйашынар» поруот осталюю ашыран, мин убайдылан
Кузьмин Василий
Григорьевичтын (Туман
Озогиньор, ониспорю
түншеси күмнә завхоз эл) 1938 с
санк хайыннанар. Биестин съезда
Учредителд дөң ассынанар, хай-

Йылға 15 сый күрдүк опорон барал
буруллара сухжара дақастаның
иккизи босхолонолор. Василий
Сергеевич сэрии инине
Мындашайы оскуологиярын
учууталыны сыйдан көзжын
урен, Джокусайдауын перин
стиптүн нуучча тытын уонна
литературатын салатынгар инос
юурунчун булардын Кини 1942 с. бос
ыйгар ушкан хомуурт
батырылган Аришанты фронти
сэрииң барар. Оно Калининский
Легионерлар, Белоруссияның
Поморский уобаластарының
Эстонияның Польшаңац Верхний
Силезиян сыйдан сэрииңи
Германия сириср түмкүтүр. Ини
сырлынтар 1945 с. ыраханының
баалыр, улуннук эмгизиң ини сыйдан
куңнүүтэр аттының йыгайдойтуун
булар. Күнгөт, синизава тустан барар
Чуратын оскуологиярын учууталына
былтынан барар. Мингин ини сыйдан
алтын кылласка түрүччи
тыштаруороппин. Кини инине
кунун Евлояна Гаврильевна
Конурасова жөртэро, ал уурайлан
барбыла (ырынах эт, 1951 с.
санындар еңбекта).

Ити алтын кылваска нуучта тыныгар хайдын уораммипин даязы, учууталым хайдын кийни сойутэр-саншыгар инэр гына юпсоннисен уорашпинин даудын бу дын ойдообот збинин. Фронтониты, 2-с группалар инволюнкт булган эркилибид жайни, улаханнык убаастыр бынъыстак этибит, кылвас борозакен эз.

бүспарын, умнуганын усның асаар изербін тириңг хараңдар тийз ибер-ибер гына тардымалыр зәйтін ейдеен хаалбылтын.

Ненүө сыйыгар, 1946-1947
урож сыйыгар, мин кийизээ змиз
уренмийн. Бу сыйыга сэтгис
кылласка. Кили күгүтүүни, иуучы
унна саж тылын учуутала. Или
сүлт усунгыр «Б» кыншастарыгыр
уроммит 20-тө оботгон бишиги
иекийдээр хаалтыбыт: мин уонна
Н.М.Кицэн. До, или сүл бийбим
Василий Сергеевич хайдах
курдук *кынчалан-муңгалин*
уророттин. Умнубаттын Тарас
Бульбыны, Навел Корчагиним юп-
сирий, аякгарарын уонна иско-
тигерени (пересказ). Мин, бу
сторканды суруйзачы, оюо
эрдэхлийн тийлон-тайлан
мэншэбэлжүм иниң син обо-
обо куруук арыт тихээлэс,
тэбоноттож болар биныхылаах
этим.

Бириң машиның бүштілдегі
нұнтақтылын грамматикалық уру-
стар учутағын «Пишу чернила-
ми» дегендег. Он мән туралы, «черни-
лой» дегендег. Учутағы «чернилко-
дист» түрлі зерткіш ахсаннан турар,
бір ахсаннан сөз дегендег. Оны мән,

бю-бята, черпига- словоженского
роди, черпий дын букир лын
хобо турдум. Киним: «Эдуард,
выйди из класса!» - дынгэ.
Тагысташумлини, хайъымый.

Нануу күн спорор улсын
дынигээр, оскуулалттай оттугэр
баяр эрэг төвтэйн спорор дынигээр.
Тийнээдэгийн Варварашы
Евдокия Семёновна Соловьева
(бэлэг) юлгары луулахгүйн
спорор, ынштаран таан юнзэгээ
Соудард энэжинийн ово эрдэхилтэй
битир дэхгүм, бэлгигүйн

кырыйцаар, улган-хамнаны қалыпташып, булшупар. Байыл сөз оқылышын бүткәрән, пеучининде үоронен үтәнг буюн, дыңиши кырыйцаар саастарыгар короли хәрайан ундох түтүхтаах эти бүсгина. Оны төзүйдө – дыңиши Ити курдук, мәжлекко-эпизод сүбелинр, ейіндей курдук эттеги танаарда. Таксарбер сөзине кылжасын үоронор нұучы тытырып, грамматикаға, синтаксис киинизе «Моему ученику Эдуарду» дында сурокшы, белгиліліктынан еттеги хә, автографтасы (илені бағтағы болған бирлә). Кор, он учебници көриентен, үчтүйдик санаатынан үзүүлүк уура сыйыбының береди. Кийин сүбелин ылышын, ити сыйында науучналынын каништарын ахълытым, ол иштәр В.Кигас «Сын полка», Гайдар «Шкоты», Еркинов «Конек-Горбунок» уолда. Онтукам комелестөө булуду, саада экзаменде ахълыттан сурүйүүрүн сурыйан, «4» салынын уолитартардың союзогүн ылан турарғанынан. Кырыйцтар қылаастарыгар эмиссионистер ово «А»-дан ынбылг суректағасын Нарбашев Н. жетекшілек

Билигги саналықаң, очногообу-
о-аймақ нуучачыны билүүлүп-
таңма билүүлиң төлөөлүрдүн
хөсүткүчкө, сүризек да намында-
збит. Булутумуш, нуучачыны
сананы күнгэ беэр уруука -
нуучча төмөн уруугар иштэвши
билинин күрдүк араадылы, телеви-
зор, он-бу интернет, компьютер дин-
сүүх, тулан барыла саха. Чурапчы
деризбийчиңдер бирн эмэ нуучча
беэр буолаңа - бальыңаңа, почтаңа
Да, ол да ийн саха обуо-
нуучачыны билүүлүттөн салтын
урендергиз дөлөзек макпапа
бүслүү?

Соловьеву, улакан уолуттаах, киңиң биннелек-кордуулук педагогу, Саха АССР Уорзийн министрлигидээгээ 1947 салтыраах холу Усуйшанд оробуюулгарылар. Оюнubarьта 4 салтустасаа орто оскуулса дирекционийн норогт уорзиринийн салашын (РОНО) сабжиссойчин, быстах ялангэ нородуунай судуушины солбайгаачынан улогообинен туулсан суруйшанд. Учуутын В.С.Соловьев субетинэн алтыншанс мян юнах холу баар салыгар Чурагчының пелучини ие устудууна булалбын усита бүрээр сөйбөр юргизгендөн ыал булац, 1951 сал күнүүтэр Амма сээти кылаастаах (Мынчажай) оскуултийнага уутуульчын, корзин имине баар детлонни баатайлан анданац, 78 саастаах

жырдағас азбұның, 60-на сағастақ
айбін оқу тәсілдеріндең таңшы
пойын, көнен күнхүнездің
өмірбілгілік базары. Баштаң ыйылт! |
Суннугең оскуосабыт аныттанға.
Быйыл ким діризектер буолара
жатылға; балырыштың діризек-

Николай Савич биригэ төрөө зүйлийн, онон алхамтын да бусад биригэ спорбугтар эзиг. Кийргиз сотору недсоветы ынъырда, уокс оскуула интэр-уротээр улган бытсанын ылыкан, дүүгүчэнд буола, улбигит-хамнастыг л суннүүн булух курдук буспла. Бодсатору кыараңас учительскойю истинненэ араанынай сурууннаа бичининг тушиа. От курду «Единый орфографический режим», «Режим дни учащихся уода. Инициаторы Василий Сергеевич байбасин буючарын сурийбут буолар. Очилордун билинти курдук коммуникацииндоор талыктаратан охшасаа боростуй бочееттирир массынын суска.

Б.С.Соловьев хайдах директива
этой линии министру туту
этарим сук курдук, очнапорго сан
уралын ээр контору учунца
бүсилдэгүй. Ара
ханжыстыгыннык курлуу
байдуубын, солтору-солтору курган
кироян нацыйн пособие (сааты
арапчысыгыга), залесростандар
(самоцветы),

(динамик) таңаарбытын, он таңынан куораттан бир специалист нууччаны тайшаран, 1952 сал сайы оскоста ийн штукатуркалаша юбиспил эт. Мыйндашылыг үзгөнүр юмшыр педагогиктикуюк көзөкшіліктердөн, нуучча тыныс усунна литературанын узутатын иелдип ыбыга. Или 1955 сал эт Сорин инниң учительская институция иижи сал үораммийт ахсыздан үорәүн түркінни бүткөрбіл дин салыбыны В.С.Соловьев обол бердіндеги общественний узбек-хамашас акылдың ийткүй ынштарын, ШКМ на 5 күнешке үерген сыйлағандағы орталық мемлекеттік

сырдынчылтат ақтысына комсомолец ишкесең ханының редиатора, учном чиңсөн болупталабыт. Очоюорғо саны тәрилибіт түй ханашыстырып артыларырыны усна хомуур хамшынышарын ылтынга калу-остаҳтар иннигерігөр зертсөз тың этерін, оныңөз В.Г. Кузмин (Гуман оболынордуң) қалтары. Ханының «Кыңыш парижин» артының тәрийсібінин түнгіз-сүрүштір. Ол күдүк сайдында, уолиускаптан ахсыбаса, 1946 сыйын сайдыншар 20-жылда түркіст-ческий походу тәріен Чуралы-Мындишайы - Солободча (Аммадоройуна) маршрутунан салдыбылтарын, Солободдаттан Мындишайына дөрө болуптана-зара тохту-тохту, ар тайшан, отохтерүен сыйынан зебек

жекеңшілдегі көзіндең түркі тарихи мактаптарының оның таңынан
былдырылған салондері, үйкіндері суруйбуттарын түстарынан или
покоя салынғыбыг В.Г. Стасова аудаша зұнын Лашқыннаның
Сардана (Гасі) Обұнасая бүзеке сұрғылан турашар.

В.С.Соловьев или хомустубут майтырый ааларынан 1946-1947 уорх сыйлагар биир күшшаны ылан, краеведческий муниципалитет. Или майтырый аалар улуска тэрилишибит кыраабын уорзэр музейга боршишибиттэрэ. Онон билгизи А.Савин азъянан музей төрүттэгнитигэр В.С.Соловьев улахан үүчтээсээ энэ дээжийн замырыбын.

Манифестан саңдашан первоисточниктарынан уоротор куруууккя прогага цыльчи ашабылттара. Курууукка үрүүк уоротсз Түш куораттан сыйдъар бирайс Анна Ильинична Бульшина, шашер кызы (алын умбулуптун) уөрэммиттөр. Итепник сызсан Василий Сергеевичт Анина Ильиничналыкт или таң 1952 с. халбонен ыңал булубуттара. В.С.Соловьев байтүэ этрион «Унээри, сайдавры». Мыйцаадайыла 3-4 сый үзүүт, куорака көнөн кирибнтөр. Куорака кириэн Василий Сергеевич профтехоскуулайа 25 сый үзүлиир, сурыйчыны быныштык сизэр-хотор. 1966 сый ССРС Суройчыныгарын союзун чынсызайр ылтыгар, 1957 с. «Ол күн» дин поэмаса бочоотгони күсөнүрүсек 2-с миностин ылшар. 1970 с. «Сааскы дыбыбары», «Үнүшүү» 1-ны кийигээ 1975с. 2-с книгисэ 1979 сый, 3-с книгисэ 1987 сый бочооттагылайр. Болот Болот дин поэдонимы ылышар. Ити курдук Болот Болот барыла 20-чы книгизаштара (песня, проза), сорок айымныгта, от иниэр «Үнүккүү» нуучча, Украина, Литва, татар ылтыгар тыйбасстамылттар. Оттон көргөн Анна Ильинична медицина билимин кандидата болсак, урукутуунан М.К.Аммосов алышын Саха государствений университеттегар хас да сыйт успела предварительнын чыгарыбы.

Б.С. Салынбек «Мин жойтушы ыал баштутум, 37-бор (1952 с), жойтуан үрдүк үөрәкэммитим, 40-мар (1955 с), жойтушы парниң юнирбитим - 50 саастар (1965 с), жойтуан сурийашы атын ылбыттым - 51 саастар (1966 с)» - дин мунапталып буолара да чою некрологар ахсынчыбытын курдук олорон аспасылт олодор жана мыйымег сиптини сорсаң бу дойдугтан бербетте. Ания Ильинична уонна Василий Сергеевич - Балот Бостур байшеринин киннегизэр иеки ылас соңын уочыла хасыл сиңири хашшарбылыгыра. Киннор ийзгирин-аңдаларын, энээзгирин-эссааторын үтүү аштарын салтын айткандахлар түрдүрдү.

Сурбайын Василий Сергеевич Соловьев - Болот Бодлур атын уйынчыр туунун 1995-сын салышинин 17-күнүнчөр Саха Республикасынын Правительстсвотынын 498-№-дик Уураңызын Чурагчы улуулун Хатыны орто оскуштагыар Василий Сергеевич Соловьев - Болот Бодлур атын инзириттабыз. Онтон ыла оскушлабыт «Хатынинская средняя школа имени В.С.Соловьева» - Болот Бодлур» дижиталданын.

Түмүнтар, биңр лойдунашың саңа уус-урин литератураға сайларыңар уланан үтүшпөк В.С.Соловьев-Белот Болтур атын сүзэр Ханылы орго оскушынын коллекцияшар суруйланының иштән саңа тараобуға 100 салы түсірінин сибастын айымнышах үзүүнүнде үздүк сирийниң кибекеңдік

Э.А. КУЗЬМИН,
бү оскуулдаа отутташ тиши сый
үтүгөбүй; од-иншэр сэгэ сый
лирикжерди уорок чашынэр
(зашуч) салбуулаштылан
үтүгөбүй; «Сапа олоо» хайлын
обийц, корреспондент.

